

расширяющее онимное пространство, основано на изобретении новых эпизодов, ситуаций и приспособлении текста романа аудиовизуальному тексту. Кроме того, подключение зависит от «круга обозрения», которое обеспечивается панорамной съёмкой или другими передвижениями съёмочного аппарата. Внимание кинозрителя фокусируется на объектах массовых сцен, участником или наблюдателем которых становится герой, на ближайшем или дистантном «окружении» персонажа, перемещающегося в пространстве и под. Основная функциональная нагрузка таких мимолётных лиц, лишённых права слова, состоит в заполнении пространства. В этом случае зритель может выступать в роли соавтора постановщиков фильма, обозначая «про себя» неназванных персонажей.

Итак, эквивалентность номинаций объясняется подражанием, т.е. копированием элементов текста-источника, отличие – творческим волеизъявлением сценариста и режиссёра. Пересечение прототекста и метатекста (-ов) представляет собой уникальный акт сотворчества, поскольку центрирующий текст не подозревает о своих «последователях».

Література

1. Ямпольский М. Б. Что такое киноκριтика. *Openspace.ru*, 2012 (30.03). С. 15–20.

Елла Кравченко
(м. Вінниця)

ФЕНОМЕНАЛЬНА СУТНІСТЬ ЗАГОЛОВОК – ТЕКСТ

У лінгвістиці та літературознавстві склалося неоднозначне розуміння сутності *ім'я (заголовок) – текст*. Ю. М. Лотман убаचाє схожість «спілкування» тексту і культурного контексту з двобічними (метафоричним або метонімічним) відношеннями між текстом і заголовком [5, с. 132]. І. Р. Гальперін визначає заголовок як «компресований, нерозкритий зміст тексту», що «прагне до розгортання» [2, с. 133–134]. За О. Еткіндом, зв'язок заголовка з текстом подібний до співвідношення *означальне – означене* [8, с. 560]. Складні відношення взаємозалежності між текстом і його компонентом (заголовком) коментує Г. О. Основіна: «З одного боку, [заголовок] зумовлює певною мірою зміст тексту, з іншого – сам визначається ним, розвивається, збагачується з розгортанням тексту» [6, с. 62]. Н. А. Веселова вважає, що тільки «подвійне» існування заголовка як окремого тексту і його структурного елемента «дає імені-заголовку право не тільки репрезентувати текст, але в ряді випадків і заміщувати його» [1].

Унікальність заголовка полягає у здатності ототожнюватися зі змістом, який у згорнутому вигляді зберігається в імені тексту: текст дорівнює самому собі, отже, **самість** тексту виражає заголовок. Слід визнати самодостатність

заголовка, під якою розуміємо **повну тотожність** імені тексту та його сутності (змісту), що передбачає їх взаємну «виводимість» (зумовленість). Відтворення якогось фрагмента (імені персонажу, сюжетної ситуації тощо) «проорокує» його назву і, навпаки, заголовок, виконуючи мнемонічну функцію, прогнозує цитування, переказ, тобто будь-яку форму передачі змісту. Таке розуміння не суперечить трактуванню, запропонованому А. П. Загнітком: заголовок «повністю замкнутий своєю сутністю на цілісність тексту і разом з останнім репрезентує його значеннєвий вимір» [3, с. 243].

У П. Флоренського на особливу увагу заслуговує трактування художнього простору, оскільки останній «породжується самопроявом сутності, він є світло від неї, і тому будова простору в даному творі виявляє внутрішню будову сутності, є його проекцією і виразною розповіддю про нього» [7, с. 464]. «Органом діяльності», що міститься в просторі, є ім'я: «Весь простір твору є виявом духовної сутності і, отже, іменуючи її, може тлумачитися, як її ім'я; але <...> лише ім'я гранично прилягає до сутності як її першовияв, і тому воно переважно іменує сутність у повноті її енергій». І далі: «<...> у складній системі взаємно підтримувальних найменувань, що утворюють простір літературного твору, має бути нарешті останнє, чи останні, якими стримується вся система і через яке енергія духовної сутності живить та оживляє всю систему» [7, с. 464]. Таким життєдайним ім'ям, яке організовує часопростір як систему взаємодійних мовних одиниць, є назва (заголовок) – внутрішній концентр, що абсорбує енергію тексту, стверджуючи його сутність і буття в контексті «найширшого принципу».

Будь-який художній текст, який удостоївся привілею бути названим, «живе» спільно з ім'ям (текст має / носить ім'я), тому не може бути вільним від власної сутності як «виразної енергії» (О. Ф. Лосев), явленої в словесній тканині твору. Очевидно, доцільно говорити про різний ступінь взаємопритягнення назви і тексту, в результаті якого «між заголовком й означеним текстом виникають складні смислові струми» [5, с. 132]. Нагальне теоретичне та практичне завдання поетонімології сьогодення вбачаємо у висвітленні поліфункційного статусу і текстотвірного потенціалу заголовка – високорозвиненої одиниці, яка поглинає і заміщає текст.

«Шлях» тексту співвідноситься з поступовим розвитком заголовка, але й безпосереднє «спілкування» породжує перетин смислів. Будучи «рамковим» елементом до основного тексту, заголовок може відтворюватися і «всередині», іноді в графічно оформленому вигляді. У цьому разі твір містить контекст (контексти), який експлікує ситуацію присвоєння імені (озаглавлення), що прямо або опосередковано пояснює авторський вибір, витягуючи підтекстові смисли з органічної двоєдиної сутності *ім'я – текст*. Право іменування може надаватися героєві-оповідачу, який розмірковує над відповідною назвою. У романі Л. Костенко «Записки українського самашедшого» сучасне літописання ведеться від імені київського

програміста: *Або хоча б оці мої Записки. Записки тому й Записки, що їх треба писати, записувати. Переписувати, правити* [4, с. 266]. Занурюючись у структурно-змістову цілісність, заголовок набуває образно-сислової енергії, що «переливається» навзаєм: текст ↔ ім'я тексту.

Зазвичай у прозовому чи поетичному творі «працюють» контексти-актуалізатори заголовка, ґрунтовані на відношеннях тотожності / подібності. У романі Дж. Селінджера «*The Catcher in the Rye*» кореляцію *текст – заголовок* виявляють три дистантно розташовані контексти. Передбачувальний контекст започатковує підтекстову інформацію: головний герой *Holden Caulfield* («промовисте» прізвище-комполит, співвідносне з англ. *caul* 'кричати, окликати' і *field* 'поле', також є засобом актуалізації змісту) звертає увагу на хлопчика, який наспівує пісеньку «*If a body catch a body coming through the rye*» [9]. Двічі повторювана фраза закрадається в підсвідомість *Holden Caulfield* і нагадує про себе під час його розмови з *Phoebe*:

“You know what I’d like to be?” I said. “You know what I’d like to be? I mean if I had my goddam choice?” <...> “You know that song “If a body catch a body comin through the rye”?

I’d like – “It’s ‘If a body meet a body coming through the rye!’” <...> “It’s a poem. By Robert Burns.”

“I know it’s a poem by Robert Burns.” She was right, though. It is “If a body meet a body coming through the rye.” I didn’t know it then, though. “I thought it was ‘If a body catch a body,’” I said. “Anyway, I keep picturing all these little kids playing some game in this big field of rye and all. Thousands of little kids, and nobody’s around – nobody big, I mean – except me. And I’m standing on the edge of some crazy cliff. What I have to do, I have to catch everybody if they start to go over the cliff – I mean if they’re running and they don’t look where they’re going I have to come out from somewhere and catch them. That’s all I’d do all day. I’d just be the catcher in the rye and all” [9].

Ключовий контекст заголовка впливає з багаторазового точного / модифікованого повтору рядка з вірша «*Coming Through The Rye*» Р. Бьорнса: *If a body meet a body coming through the rye*, поданого в розв’язувальному контексті, де з’ясовано авторство й усунено неточність відтворення. Помилкова заміна *meet* англ. 'звати, кликати' на *catch* англ. 'ловити' призначена втілити суть заголовка, яка полягає в усвідомленні *Holden Caulfield* своєї життєвої справи: ловити дітлахів, щоб вони не зірвалися в прірву. Імплицитним контекстом заголовка стає фрагмент розмови героя з вчителем *Mr. Antolini*, який розцінює нонконформізм і бунт підлітка Холдена як рух до прірви: *I have a feeling that you’re riding for some kind of a terrible, terrible fall* [9]. Цей контекст узгоджується з ключовим, оскільки рятівник дітей від прірви поки що й сам потребує допомоги.

Таким чином, пряму взаємодію *заголовка – текст* виявляє контекст-актуалізатор або узгоджені між собою контексти-актуалізатори, що роз'яснюють вибір імені, з'ясовують сутність тексту, унаочнюють інтеграцію текстових елементів у цілісне утворення через формально-смыслову зв'язність. Вибір і організація різних способів актуалізації / реактуалізації заголовка (точний повтор назви в основному тексті, звуковий / синонімічний / словотвірний повтор та ін.), їхня співвіднесеність, рух узгоджених із заголовком одиниць є специфічним для кожного окремого тексту, що має особистий «візерунок» – результат загального замислу автора.

Література

1. Веселова Н. А. Заглавие литературно-художественного текста: Онтология и поэтика : дис. ... канд. филол. наук. Тверь, 1998. 236 с.
2. Гальперин И. Р. Текст как объект лингвистического исследования. Москва : Едиториал УРСС, 2005. 144 с.
3. Загнітко А. П. Лінійний і вертикальний внутрішньотекстовий потенціал заголовка. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Сер. «Лінгвістика», 2005. Вип. 2. С. 235–243.
4. Костенко Л. Записки українського самашедшого. Київ : А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2011. 416 с.
5. Лотман Ю. М. Семиотика культуры и понятие текста. *Избранные статьи*. Т. 1. Таллинн, 1992. С. 129–132.
6. Основина Г. А. О взаимодействии заглавия и текста (на материале рассказа А. П. Чехова «Устрицы»). *Русский язык в школе*, 2000. №4. С. 62–66.
7. Флоренский П. Имяславие как философская предпосылка. *Сочинения в 2 т.* Т. 2. У водоразделов мысли. Москва : Правда, 1990. С. 281–321.
8. Etkind A. Поэтика заглавия. *Revue des études slaves Année*, 1998. Volume 70. Numéro 70-3. Pp. 559–565.
9. Salinger J.D. The Catcher in the Rye. Режим доступу : http://www.pu.if.ua/depart/Inmov/resource/file/samostijna_robota/Catcher_In_The_Rye_-_J_D_Salinger.pdf

Ганна Кришталюк

(м. Кам'янець-Подільський)

ФРАЗЕОКОГНІТИВНИЙ ВИМІР КОНСТРУЮВАННЯ МЕДІА-ПОДІЙ

Медіа-подію визначаємо як втілену дискурсивну концептуалізацію певного фрагмента дійсності, що відзначається важливістю, новизною та змінює знання про реальність. Обрана проблематика дослідження